

УДК 339.92(016.1 EU)

Габрилевич А.С.*

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті розглядаються історія взаємовідносин України та Європейського Союзу, зокрема, проаналізовано низку позитивних та негативних наслідків підписання Україною угоди про зону вільної торгівлі. Проаналізовано основні труднощі модернізації української економіки для відповідності європейським стандартам.

Ключові слова: Україна, ЄС, зона вільної торгівлі, Угода про асоціацію, реформи.

The article examines the history of relations between Ukraine and the European Union, in particular, reflects a number of positive and negative consequences of Ukraine signed the agreement on free trade. Analysis of basic problems of modernization of the Ukrainian economy to meet European standards.

Мета дослідження – визначити позитивні та негативні наслідки інтеграції України в зону вільної торгівлі.

Завдання:

- дослідити історію розвитку взаємовідносин Україна – ЄС щодо вступу в зону вільної торгівлі;
- сформулювати плюси і мінуси вступу України у зону вільної торгівлі.

Методологічною основою дослідження є використання міждисциплінарного підходу як ефективного методу комплексного аналізу політичних та економічних процесів. Для визначення етапів розвитку історії взаємовідносин Україна - ЄС застосовано загальнонаукові методи пізнання та інвент-аналізу.

Основні дати у торгівельних відносинах між Україною та ЄС:

1993: ЄС, діючи в односторонньому порядку, поширює свою Генеральну систему преференцій (ГСП) на Україну.

1998: Непреференційна Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (УПС) набуває чинності.

2007: Україна та ЄС розпочинають перемовини щодо заміни УПС на нову Угоду про асоціацію.

2008: Україна приєднується до Світової організації торгівлі (СОТ) та починає перемовини з ЄС щодо преференційної, глибокої та всебічної зони вільної торгівлі, як інтегральної частини Угоди про асоціацію. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, про яку нині ведуть переговори, пропонує Україні перспективи політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС.

Угода про асоціацію міститиме в собі розділ про зону вільної торгівлі, яку буде створено між двома партнерами. Традиційно, такі угоди передбачають взаємне відкриття ринків товарів та послуг. Але нинішня угода йде набагато далі. Завдяки їй українські закони

* Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України

та стандарти, дотичні до торгівельної сфери, відповідатимуть тим, що діють у Європейському Союзі. Саме тому ми називаємо цю торгівельну угоду «глибокою та всеохоплюючою».

Наближаючи свої правові норми до правових норм ЄС, Україна матиме модель для своїх необхідних торгівельних та економічних реформ (ми це бачили на прикладі нещодавно ухваленого закону про державні закупівлі) і одночасно економічно інтегруватиметься до внутрішнього ринку Європейського Союзу.

ЄС пропонує доступ до найбільшого та найзаможнішого ринку в світі, у якому проживають 500 мільйонів забезпечених споживачів. Внутрішній ринок ЄС створив одну з найбільш заможних та стабільних економік на планеті.

Найбільш унікальною та інноваційною рисою цієї майбутньої торгівельної угоди є те, що пропонується зближення з правилами та нормами ЄС, які пов'язані з торгівельними питаннями.

Це означає, що українські виробники будуть здатні відповідати нормам і стандартам ЄС, просто дотримуючись внутрішніх українських правил та норм. Якщо поєднати цю обставину зі скасуванням імпорتنих мит це означатиме можливість усунення бар'єрів та витрат входження до ринку ЄС, який є найбільшим ринком у світі.

Завершення переговорів і впровадження ЗВТ не лише надасть Україні можливість отримати частину єдиного ринку ЄС і значно зміцнити зв'язки Києва з блоком, це буде також чітким повідомленням, що курс України на європейську інтеграцію є незворотнім, оскільки це стане чітким сигналом геостратегічного вибору країни. Історично склалося, що дорога до членства в ЄС пролягає через торгово-економічне зближення, а зона вільної торгівлі є першим і основним елементом інтеграції в ЄС для країн Центральної та Східної Європи. Крім того, відповідні реформи сприятимуть зниженню рівня корупції та поліпшенню правопорядку, створюючи таким чином більш привабливий інвестиційний клімат. Договір про ЗВТ, будучи першим у своєму роді, який має бути укладений між ЄС та країною, що входить до східного партнерства, є ще й новаторським. Це створить позитивний прецедент, ставши зразком для аналогічних угод з такими країнами, як Республіка Молдова.

Договір про ЗВТ охоплює широкий спектр питань у сфері торгівлі товарами і послугами, а також подолання перешкод торгівлі за допомогою адаптації законодавства. У зв'язку з важливістю відносин з ЄС, як з точки зору торгівлі, інвестицій і ступеня нормативних реформ, пов'язаних із ЗВТ, угода, ймовірно, матиме значний вплив на українську економіку.

З часом поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі сприятиме істотному припливу капіталу і збільшенню об'ємів інвестицій в Україну. Крім того, зниження тарифних і нетарифних бар'єрів призведе до значного розширення торгівлі товарами і послугами, а також сприятиме збільшенню товарообігу, створенню робочих місць та зміцненню конкурентоспроможності Європи.

Угода також буде великим кроком до знищення стіни, яка була створена після розпаду Радянського Союзу. Хоча таким країнам, як Польща й Угорщина, було швидко запропоновано шлях до ЄС, Україна залишилася поза увагою, що створило враження, що було збудовано нову залізну завісу всього в декількох сотнях кілометрів на схід від старої. Тому політичні, а також економічні наслідки створення ЗВТ важко переоцінити.

Після чотирьох років напружених переговорів обидві сторони зуміли піти на багато компромісів. Однак, коли переговори увійшли до вирішальної заключної стадії, ЄС (точніше, деякі з країн-членів) починає змінювати правила, докладаючи зусиль для захисту певних секторів власних ринків. Знаючи важливість цієї угоди для України, яка вже зна-

ходиться під підвищеною напругою, перемовники з ЄС проявляють мало милосердя до Києва і продовжують наполягати на великих поступках. Хоча створення ЗВТ досі користувалося широкою підтримкою в Україні, в тому числі й опозиційних політичних партій і великого бізнесу, зараз починають з'являтися «тріщини». Наприклад, українські виробники соняшникової олії обурені, протестуючи, що умови вільної торгівлі уб'ють промисловість, що призведе до тисяч безробітних. Те ж невдоволення висловлюють і сільськогосподарські товаровиробники, і місцеві автовиробники. Кондитерська промисловість також стверджує, що угода про ЗВТ є одностороннім рухом, що насправді це не є відкриттям ринку ЄС для українських солодошів з конкурентними цінами.

Проте на сьогодні Україна виконала майже всі вимоги ЄС, і український Президент Віктор Янукович встановив крайній термін для делегації України - завершити переговори цього року, тобто угода може бути парафрована під час саміту Україна - ЄС у грудні в Києві. Україна взяла на себе зобов'язання, аналогічні тим, які вимагають від кандидатів у ЄС, не вимагаючи відповідної допомоги або ж сприятливих умов. Тим не менш, стає все більш очевидним, що поки ЄС не продемонструє більшу гнучкість у переговорах, угода може бути поставлена під загрозу, оскільки стане все важче ратифікувати і впровадити її в Україні. Більше того, якщо Угода про асоціацію, невід'ємною частиною якої є ЗВТ, не містить натяку на перспективу приєднання - навіть найменшого - в преамбулі, довіра до угоди та її привабливість для України буде падати.

З огляду на вибори в Росії і Україні в 2012 році існує нагальна необхідність збереження темпів переговорів. Хоча головування Польщі в ЄС підкреслило прихильність до завершення переговорів з Україною, Польща розраховує, що під час її головування у Європейському Союзі буде підписана угода про створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Про це заявив новопризначений посол Польщі в Україні Генрік Літвін 16 червня під час зустрічі з Прем'єр-міністром України Миколою Азаровим. Але ЄС у цілому повинен продемонструвати набагато більшу політичну мудрість і далекоглядність і не дозволити переговорам провалитися через квоти.

Тому 2011-й, 20 рік незалежності України, може стати або початком реальної інтеграції між двома партнерами, або увійде до історії як рік, коли ЄС не зміг виконати свою місію об'єднати Європу на сході континенту [3].

На що саме Україна може сподіватися, створюючи глибоку та всебічну зону вільної торгівлі (ГВЗВТ – DCFTA):

Істотні економічні здобутки: передбачуване правове та інституційне середовище, зініційоване та посилене глибокою та всебічною зоною вільної торгівлі, істотно підвищить привабливість України як економічного партнера. Воно сприятиме налагодженню контактів між бізнесовими гравцями та спонукатиме до зростання закордонних та українських інвестицій, вкрай потрібних для реструктурування та модернізації української економіки. За оцінками незалежних консультантів, ГВЗВТ з ЄС може принести істотні переваги для України. Повне усунення торгівельних бар'єрів між ЄС та Україною, а також ефективніші ринки капіталу та ліпша якість інституцій в Україні можуть із часом подвоїти експорт з України до ЄС.

Потужніше зовнішнє закріплення процесу реформ: Україна має у майбутньому продовжувати реформи на шляху до повноцінної ринкової економіки, для того, щоб забезпечити стійке економічне зростання та нові можливості для усіх економічних гравців. Реформи, про які йдеться в Угоді про асоціацію, зокрема в частині щодо створення ГВЗВТ, формуватимуть у цьому контексті відповідний план дій. Водночас ГВЗВТ створить прозорий сценарій для економічних операторів, які зможуть підготувати свої стратегії, ґрун-

туючись на погодженому календарі нормативно-правового зближення з правовими рамками ЄС.

Відкриття ринків – виклики, але й можливості: взаємне та поступове зняття бар'єрів у доступі до ринків, засноване на програмі створення ГВЗВТ, може бути викликом для певних галузей в Україні, якщо вони не використають можливі перехідні періоди для необхідної адаптації. Водночас лібералізація імпорту з боку України може надати їй компаніям ліпший доступ до постачання ресурсів, товарів та обладнання, що потрібні для їхньої роботи, в такий спосіб сприяючи модернізації процесу виробництва. З точки зору експорту, українські виробники та експортери отримають вільний доступ до ринку ЄС, що об'єднує понад 500 мільйонів споживачів із високим рівнем доходів, - споживачів майже всіх товарів, які перебувають у торговельних потоках між Україною та ЄС.

Спонування до інвестицій в Україну: аби повернутися на шлях до стабільного економічного зростання і міцно на ньому закріпитися, Україна має підвищити обсяги внутрішніх та закордонних інвестицій, що надасть їй змогу тісніше інтегруватися до міжнародних ринків та ланцюгів постачання, а також реструктурувати та модернізувати свою економіку. Однак без поступу у впровадженні інституційних реформ Україна може втратити шанс скористатися своїми вирішальними порівняльними перевагами. ГВЗВТ допоможе створити сприятливий бізнесовий клімат та привабити інвесторів. Вона здійснить це завдяки позитивному впливові на процес усунення чи спрощення надто ускладнених, непередбачуваних та часто неякісно виконуваних норм, що регулюють бізнесовий сектор.

Переваги для українських споживачів: поступове усунення наявних митних тарифів та нормативно-правових бар'єрів підвищить розмаїття та якість продуктів та послуг, доступних для споживачів. Окрім цього, конкурентний тиск, що його породжуватиме лібералізація доступу до ринків, спонукатиме до спеціалізації, в такий спосіб знижуючи вартість виробництва та стимулюючи інновації. Ліпша якість товарів покращує загальні стандарти життя. Як наслідок, ГВЗВТ принесе істотні переваги для добробуту громадян України.

Вплив на доходну частину державного бюджету: нині доходи від митних тарифів складають 4,4% державного бюджету України. Досвід свідчить, що короткострокова втрата через усунення митних тарифів, яке передбачене створенням ГВЗВТ, буде більше ніж компенсована за рахунок зростання нових доходів держави. Йдеться про доходи від непрямих податків, що їх сплачують компанії, які використовують нові ринкові можливості, та від загального імпульсу, що його отримає економіка. Бюджетні витрати на правові та інституційні реформи в ділянках, пов'язаних із торгівлею, нині користуються, чи користуватимуться, підтримкою з боку Європейського Союзу чи коштів міжнародних фінансових інституцій (МФІ). Загальний обсяг технічної допомоги Україні з боку ЄС протягом 2011-2013 років досягне близько 552 мільйонів євро.

Переваги для всіх, що їх принесе зона вільної торгівлі: у 2009 році Україна була 24-м за величиною торговельним партнером ЄС. Європейський Союз є для України, нато-мість, найбільшим торговельним партнером. На ЄС припадає третина українського експорту, тимчасом як в Україну прямує тільки 1% усього експорту з ЄС. Ця асиметрія торговельних відносин, а також той факт, що середній рівень тарифів у ЄС є нині вищим, ніж в Україні, означає, що після набуття чинності ГВЗВТ та завершення процесу лібералізації торгівлі Україна може очікувати на отримання істотних економічних переваг у середньостроковій та догостроковій перспективі. Україна може потребувати часу, приміром, для наближення до норм безпечності товарів та стандартів якості, поширених у ЄС. Однак,

зрештою, швидкість правових та інституційних реформ у цій ділянці та паралельні зміни у виробничих галузях і визначатимуть те, коли саме українські економічні гравці зможуть здобути переваги, що їх пропонує ГВЗВТ. У рамках переговорного процесу Україна має цілковите право зазначити, скільки часу вона потребуватиме для здійснення цих та інших реформ. Запропонована угода про вільну торгівлю може йти настільки далеко, наскільки Україна сама цього прагне, та може бути адаптована до легітимних інтересів та стимульованих факторів України. Політична стабільність та стабільний і гармонійний розвиток української економіки мають велику важливість для ЄС. Саме тому ЄС запропонував українській владі цю Угоду про асоціацію, зокрема її частину щодо створення глибокої та всебічної зони вільної торгівлі – як інструмент, що забезпечує потужну підтримку внутрішнім реформам в Україні.

Україна вільна укладати будь-які інші угоди про вільну торгівлю відповідно до своїх економічних пріоритетів. Однак, за логікою, ці угоди не мають загрожувати зобов'язанням, взятих в рамках створення ГВЗВТ. Треба належним чином взяти до уваги той факт, що Україні буде складно вести перемовини про зону вільної торгівлі з ЄС, якщо вона приєднуватиметься до митного союзу (МС) із іншими країнами, які не мають із ЄС лібералізованого торговельного режиму і які застосовують спільний митний тариф до імпорту з країн, що не входять до цього митного союзу. Унаслідок цього, попри складність питань, пов'язаних із членством України в СОТ, які ще треба розв'язати, входження до такого митного союзу чинитиме вплив на привілейовані торговельні відносини, що їх має вибудувати ГВЗВТ.

Що ГВЗВТ додасть до нинішнього доступу товарів до ринку ЄС? Нині Україна користується перевагою односторонніх торговельних поступок з боку ЄС за допомогою так званої Генеральної системи преференцій (ГСП). Порівняно з ГВЗВТ, ця система надає досить обмежені переваги. В рамках ГСП лише близько половини експортованих товарів користуються безтарифним доступом до ринку ЄС. На деякі товари, що мають особливу важливість для України (сталь, текстильні вироби та одяг, добрива) і досі діють тарифні мита, хоча й дещо знижені. Глибока та всебічна зона вільної торгівлі замінить Генеральну систему преференцій, тарифи буде усунено щодо майже всіх товарів; крім того, сторони знижуватимуть нормативно-правові перепони. Це буде головним поліпшенням порівняно з нинішнім режимом ГСП, що має односторонній та тимчасовий характер, а також недоступний для модифікації в рамках переговорного процесу.

Україна приєдналася до СОТ, тож чому вона потребує ГВЗВТ з ЄС? 2008 року Україна приєдналася до великої родини з понад 150 країн світу, вступивши до Світової організації торгівлі (СОТ). Це означає, що Україна має обов'язок дотримуватися принципів та правил, які включені до угод в рамках СОТ. Україна погодилася знизити імпортні тарифи на товари та зменшити бар'єри на імпорт послуг, отримавши натомість недискримінаційний доступ до ринків держав-учасниць СОТ. ЄС, найбільший інтегрований ринок світу, є сусідом України та водночас її найбільшим торговельним та економічним партнером. Ця ситуація спонукає до преференційних торговельних стосунків, заснованих на амбіційному комплексі договірних норм, які мають бути включені до ГВЗВТ. Окрім цього, обидві сторони можуть погодитися на домовленості щодо інших питань, які не покриваються сферами дії норм СОТ (наприклад, щодо інвестицій чи нормативно-правового зближення), але важливі для зміцнення економічних відносин між ними. ЄС та Україна вирішили використати ГВЗВТ у ролі інструмента, що надає їм можливість збільшити здобутки від двосторонньої торгівлі та інвестиційних потоків, а також наблизити Україну до внутрішнього ринку ЄС [1].

Говорячи про асоціацію з ЄС влада здебільшого виконує волю найвпливовіших олігархів.

"Yalta European Strategy" (YES) саміт, який вже давно перетворився на місток контакту української сторони з чинними і колишніми європейськими політиками, місцем домовленостей з європейцями, з вектором подальшого впливу на політичний процес щороку організовує один з впливових українських олігархів Віктор Пінчук. Вони ще не так давно шукали лобістів власних бізнес інтересів у Європі, а сьогодні самі запевняють європейські кола у потребі інвестиційних вливань в українську економіку, в здатності української сторони на належному рівні провести Євро-2012, чи у можливості уряду виконувати фінансові зобов'язання перед МВФ.

Справді, на двадцятому році незалежності головною спонукою, якою б поганою чи доброю вона не була, для європейської інтеграції України виявилися вітчизняні олігархи.

Не український народ, який неоднозначно ставиться до інтеграції з ЄС, ані українська влада, чи то помаранчева, чи біло-блакитна, що не змогла у свій час і наразі не здатна побудувати стабільні і перспективні відносини з Об'єднаною Європою та консолідувати громадськість навколо євроінтеграції – а саме олігархи зацікавлені в європейському ринку – виступають "локомотивом" української євроінтеграції.

Євроінтеграція в українських реаліях залишається не політико-економічним, а, насамперед, олігархо-політичним процесом.

Обсяг споживчого ринку країн ЄС незрівнянно більший від ринку СНД. Європейський Союз об'єднує 27 держав територією близько 4 мільйони квадратних кілометрів, на якій живе півмільярда людей.

Економічна доцільність зобов'язує підтримувати нормальні економічні відносини з Росією. Крім того окремий український великий бізнес, наприклад, галузь автомобілебудування, приречений на співпрацю з Російською Федерацією і фактично ніякі вагомні перспективи на європейському ринку йому не світять.

Прив'язка до російського ринку є приводом для спекуляцій з позицій сильного саме російської сторони в стилі свіжої заяви Путіна про безпідставність підписання угоди про асоціацію у тому стані, в якому наразі перебувають Україна і ЄС та набагато кращі перспективи в Митному союзі з Росією, Білоруссю і Казахстаном.

За останні кілька років відбулася суттєва переорієнтація української торгівлі з колишніх радянських республік на ринки ЄС.

Україна експортує близько 20% своїх товарів на ринок нинішніх країн-членів ЄС, а якщо враховувати і ринки європейських країн, які прагнуть вступити до ЄС, то ця частка загалом становитиме близько 40%, в той час як на ринок країн СНД припадає 30% українського експорту.

Через торговельні бар'єри, які не зникли зі вступом України до СОТ, досі порівняно невелика частка українського експорту до ЄС припадає на металургію, обладнання і хімію – експортоорієнтованих галузей, які перебувають в монопольному контролі олігархів.

Технологічна відсталість виробництва і невідповідність продукції європейським вимогам якості перетворюють Україну у сировинний придаток.

Але у цьому, як не дивно, можна знайти плюси для національних інтересів. Адже щоб отримувати найбільший прибуток в найкоротший термін і зацікавлені олігархи. Тому їхнє прагнення до швидкої і безперешкодної наживи на європейському ринку може здорово допомогти євроінтеграції країни.

Звідси модернізація виробництва, покращення умов праці та соціального забезпечення робітників, вкладання коштів у соціальні проекти чи створення персональних благодійних фондів.

Звичайно, ці процеси сьогодні знаходяться тільки в зародковому стані і на них витрачаються крихти від доходів мільярдерів. Але розширення соцпакету для робітників на підконтрольних підприємствах чи обладнання потужних медичних центрів покращує стан речей.

Сьогодні політичний чинник чи не вперше за два десятиліття української державності виявляється вторинним у процесі євроінтеграції країни.

Україна, буферна зона між Європою і Росією, приречена на удари з обох боків, тоді як статус активного члена ЄС надає можливість реалізувати економічні інтереси України та її потенціал регіонального лідера.

Для європейської інтеграції України потрібне поєднання зусиль влади, бізнесу та підтримка громадськості, як у ході інтеграції Центральноєвропейських країн, і саме в цьому ключ до брами Об'єднаної Європи.

Тож зона вільної торгівлі запропонує поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС. Ця інтеграція передбачає усунення бар'єрів у торгівлі товарами, наданні послуг та потоці інвестицій. Вигоди:

Для інвесторів та підприємців: підвищення рівня правової певності створить умови для довіри, а також для чесного і дружнього до бізнесу середовища; воно також зменшить рівень корупції;

Для споживачів: правила внутрішнього ринку означатимуть ліпшу якість та безпеку товарів;

Для винахідників та митців: їхні ідеї та продукти їхньої творчості діставатимуть ліпшу винагороду – завдяки вищим стандартам захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності;

І для органів державної влади: вони ефективніше витратять свої гроші, а тому економитимуть гроші платників податків, замовляючи для себе товари та послуги через механізм конкурентної та прозорої системи державних закупівель.

Згідно з оцінками досліджень, унаслідок створення зони вільної торгівлі з ЄС загальний рівень соціального добробуту в Україні зросте на понад 5%, а рівень зарплат у довгостроковій перспективі виросте на понад 4%. Звісно, досягти цих переваг добробуту та збільшення доходів можна тільки тоді, коли для них буде створено відповідні умови.

Ці торговельні переговори надалі розвиватимуть внутрішні реформи в Україні, аби поліпшити загальне бізнесове врядування.

Реформи вимагатимуть від України неабияких затрат. На перших порах вони призведуть до руйнування певних внутрішніх ринків та закриття численних підприємств. За експертними оцінками Україна отримає дуже багато проблем з харчовими продуктами. Після відкриття ринків буде здійснюватися тиск щодо поліпшення якості виробництва.

За словами співробітниці генерального директорату зовнішньої політики Європарламенту, спочатку українські споживачі будуть віддавати перевагу якіснішим продуктам, що походять з ЄС. Для того, щоб залишитись конкурентоспроможним в умовах відкритого ринку, Україні терміново необхідно поліпшувати якість та продуктивність усіх галузей виробництва.

Олігархи вже роблять «євроремонт» свого бізнесу. Закриття чекає частину вугільних шахт Донбасу. Представниця зовнішньополітичного директорату Європарламенту згадує дослідження, підготовлене на замовлення ЄС в червні 2011 року, в якому Україні рекомендується до 2016 року закрити загалом 29 шахт. Слід лише нагадати про чималі політичні проблеми при закритті шахт з видобутку кам'яного вугілля у Північному Рейні-Вестфалії, щоб уявити собі, які соціальні розлами можуть трапитися при цьому в Україні.

Не виключено, що така перспектива приголомшить багатьох шахтарів та мешканців Донбасу. Але насправді в Україні багато хто свідомий майбутніх перетворень. Частина економіки вже перебудовується. Деякі олігархи вже будують нові підприємства за європейськими стандартами.

Щодо інших галузей і продуктів, то цілком підготовленим до світового ринку, на думку європейського аналітика, є українське сталевиробництво. А галузь виробництва добрив та іншої хімічної продукції - також готова до експорту. Водночас великі проблеми принесе перехід до відкритого ринку для автомобілебудівної промисловості.

Процес модернізації зміцнить здатність України до конкуренції на міжнародних ринках – також і поза межами Європейського Союзу [2].

Нині економіка України є ще антиподом того, до чого прагне її уряд. Характерною рисою економіки є обмежена конкуренція та розлога і непрозора система державної допомоги. Всі сфери життя просякнуті корупцією, а система державної економіки і пов'язаний з нею високий рівень бюрократії перешкоджають економічному розвитку. Тому економічний клімат для більшості підприємців є швидше поганим, активний середній клас, який у сучасних економіках є рушійною силою економічних реформ, майже не може розвиватися.

На противагу Польщі та іншим колишнім країнам-кандидатам на вступ до ЄС, де процеси модернізації фінансував Євросоюз, Україні те саме доведеться здійснити власним коштом. Оскільки її не запрошували до ЄС. Реформи, як передбачають західні експерти, будуть коштувати Україні «надзвичайно великої кількості грошей, поту та енергії». Ще гірше те, що для багатьох болісні реформи стануть неочікуваними. Тому що нині, скаржаться спостерігачі, замість предметної дискусії між політиками та політиками й суспільством, що стосувалася б теми майбутнього відкриття ринків, влада та опозиція в Україні зайняті зовсім іншим.

Література

1. Глибока та всебічна зона вільної торгівлі як рішучий крок для інтеграції України до внутрішнього ринку Європейського Союзу [Електронний ресурс]: аналітична доповідь/ Представництво Європейського Союзу в Україні. – 2011. – режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/239421.html>.
2. Олігархи і євроінтеграція [Електронний ресурс]: українська правда/ Василь Кадик. – 2011. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/09/22/6607401/>.
3. Переговори між Україною та ЄС щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ): на що чекати бізнесу та промисловості? (підсумки обговорень з бізнесом; 7 липня 2010 р., Брюссель) [Електронний ресурс]: Бізнес рада Україна – ЄС/ - К., 2010. – Режим доступу: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/eu/ua/publication/print/47314.htm>.